

Taalontwikkeling bij baby's, peuters en kleuters

Voor ouders met kinderen in de leeftijd van 0 tot 4 jaar.

Deze folder geeft u als ouder informatie over de normale taalontwikkeling van kinderen en biedt u tips om de taalontwikkeling van uw kind te stimuleren.

De informatie is ingedeeld naar leeftijdsgroepen: 0-12 maanden, 1-2 jaar, 2-3 jaar en 3-4 jaar.

Taalontwikkeling bij baby's van 0-12 maanden

Een pasgeboren baby communiceert met u door lichaamstaal, oogcontact en lachen.

Uw baby wordt geboren met het vermogen om stemgeluid te herkennen, maar ook met de behoefte om met andere mensen te communiceren.

Uw baby herkent de stem van de moeder al vanuit de baarmoeder en beweegt op het ritme van haar spraak. Uw baby communiceert vanaf de eerste week na de geboorte en u als ouder stimuleert deze communicatie door contact met uw kind tijdens alledaagse handelingen. Uw kind kijkt naar uw gezicht, maakt oogcontact en imiteert al sommige bewegingen van uw mond.

U heeft plezier, speelt en praat met uw kind tijdens het voeden, het verzorgen van de baby en het verschonen van luiers. Die wederzijdse communicatie noemen we ook wel interactie.

Interactie met uw kind

Wat gebeurt er tijdens alledaagse handelingen, bijvoorbeeld wanneer u de luier van uw kind aan het verschonen bent:

U kijkt naar uw kind en de baby heeft oogcontact met u.

U luistert en reageert wanneer hij huilt.

U geeft betekenis aan het gedrag van uw kind: hij heeft het niet naar zijn zin.

U reageert met troostende geluiden en woordjes.

Deze interactie geeft u de kans om te spelen en plezier met uw kind te hebben, terwijl u op een korte en simpele manier vertelt wat u aan het doen bent. Dat vindt uw baby prettig. Praten is leuk en nuttig.

STIMULEER DE TAALONTWIKKELING

- Luister en reageer wanneer uw kind zich uit door middel van lichaamstaal, geluiden en woorden.
- Geef uw kind de tijd om te reageren, dan krijgt u altijd een reactie. Onthoud dat jonge kinderen langzamer reageren.
- Probeer te begrijpen wat uw kind duidelijk wil maken, dat is beter dan net te doen of u het snapt.
- Vertel uw kind steeds wat u aan het doen bent. Benoem de dingen om u heen. Houd uw zinnen kort en eenvoudig. Dat begrijpt uw kind.
- Gebruik onderwerpen die uw kind interesseren en waar hij mee bezig is (bijvoorbeeld kijken naar auto's).
- Doe spelletjes waarbij je om beurten reageert, zoals Kiekeboel!, rijmpjes zoals 'naar bed, naar bed, zei Duimelot' en rollen met de bal. Speel met boekjes van stof of plastic.
- Zing liedjes met uw kind en vertel eenvoudige rijmpjes en versjes. Uw kind geniet daarvan en leert ervan.

Aan het einde van het eerste jaar kan uw kind al:

- Reageren op zijn eigen naam.
- Eenvoudige zinnestelsels begrijpen en soms al enkele woordjes zeggen ('papa' / 'mama').
- Brabbelen om dingen duidelijk te maken, terwijl hij gebaren maakt en soms enkele woordjes gebruikt (bijvoorbeeld: 'baba' = 'bal').

Taalontwikkeling bij kinderen van 1-2 jaar

Een éénjarig kind is actief bezig met communiceren. Het kind praat, maar gebruikt ook gebaren en lichaamstaal om informatie door te geven. Lichaamstaal is heel duidelijk. Voorbeelden zijn:

- iets willen hebben door ernaar te reiken of te wijzen.
- iets niet willen door het weg te duwen.
- iets afkeuren, door het hoofd te schudden.
- lachen bij een plezierige situatie.
- zwaaien wanneer er afscheid genomen wordt.

Taalproductie

Het praten van uw kind is zich aan het ontwikkelen. Uw kind begint te communiceren door middel van een echt woord. Hij zegt bijvoorbeeld 'mama' of 'papa' om te roepen om uw aandacht, 'nee' om duidelijk te maken dat het iets niet wil, 'die' of 'daar' voor het aanwijzen van dingen en plaatsen. Kinderen kunnen de woorden op deze leeftijd nog niet volledig en goed uitspreken. Het is belangrijk wat uw kind zegt, niet hoe hij het zegt.

Uw kind begint alledaagse dingen na te doen (=imiteren). Bijvoorbeeld: de beer te wassen en de pop eten te geven.

Uw kind reageert op eenvoudige opdrachten en is zich bewust van de gevoelens van anderen. Het praten begint ingewikkelder te worden; hij kan bekende voorwerpen en plaatjes aanwijzen. Uw kind gaat actief meedoen in alledaagse situaties en wordt al een gesprekspartner.

STIMULEER DE TAALONTWIKKELING

- Kijk naar de gebaren en lichaamstaal van uw kind.
- Luister naar de woorden van uw kind.
- Probeer altijd te begrijpen wat uw kind bedoelt.
- Herhaal op de goede manier wat uw kind zegt. Bijvoorbeeld: uw kind zegt 'tietui', u zegt: goed zo, een vliegtuig.
- Blader samen met uw kind door een plaatjesboek en benoem wat jullie zien.
- Lees samen met uw kind, liefst op een vast tijdstip (bedtijd).
- Wijs samen plaatjes aan in een boek of tijdschrift en praat erover. Bijvoorbeeld: 'Waar is de appel? Goed zo! Dat is een lekkere appel zeg.'
- Vertel steeds wat u aan het doen bent en benoem voorwerpen. ('Even in de pan roeren').
- Geef uw kind de tijd om te reageren. Praten met uw kind is vooral leuk en gezellig.

Wanneer uw kind twee jaar oud is kan hij al communiceren met gebaren en woorden. Spelen is leren voor uw kind. Hij vindt het leuk om met u te spelen en begrijpt al best veel. Uw kind gebruikt veel verschillende woorden en spreekt in zinnen van 2 (of meer) woorden: “poes weg”, “poes is weg”.

Een voorbeeld van interactie

Tijdens het eten zijn er voor uw kind veel mogelijkheden om zijn taal te ontwikkelen.

Een voorbeeld:

Uw kind kijkt naar u, wijst naar het eten en zegt: ‘eten’.

U reageert en herhaalt wat uw kind heeft gezegd en maakt de zin langer: ‘ja, ga maar lekker eten’.

Als uw kind alleen maar wijst, benoemt u het voorwerp: ‘eten’.

Als uw kind ‘opje’ zegt, in plaats van ‘kopje’, herhaalt u het woord in de juiste vorm, ‘kopje’.

U kunt ook een spelletje spelen. Laat uw kind de dingen die hij bij het eten gebruikt heeft aan u geven. U vraagt bijvoorbeeld: ‘mag ik de lepel?’ Zo begrijpt het kind steeds meer woorden.

Uw kind vindt het fijn om plezier te maken en spelletjes te spelen.

Maak plezier, speel spelletjes, gebruik simpele rijmpjes, versjes en liedjes om de taal en de communicatie van uw kind te stimuleren. Kijk samen in boekjes of tijdschriften en praat over de plaatjes.

Taalontwikkeling bij kinderen van 2-3 jaar

Een 2 tot 3-jarig kind gebruikt taal om te communiceren en te leren over de echte wereld.

Tijdens deze periode leert uw kind een mening te geven en een gesprekje te voeren. Hij begrijpt korte zinnestelsels en is in staat om eenvoudige aanwijzingen op te volgen. Ook kan hij antwoorden op wie/wat vragen, zoals ‘Wat ben je aan het doen?’

Uw kind wordt onafhankelijker en kan eenvoudige opdrachten uitvoeren. Hij gebruikt taal tijdens het spelen en houdt ervan om te luisteren naar verhalen. Uw kind wil graag actief betrokken worden in alledaagse situaties zoals bij het winkelen.

Tegen de tijd dat uw kind 3 jaar is, is hij in staat te praten met u en andere bekende volwassenen.

Hij begrijpt veel woorden en zinnen, ook voorzetsels zoals onder, bijvoeglijke naamwoorden zoals groot en klein, persoonlijk voornaamwoorden zoals hij. Ook kan hij ‘waar’-vragen beantwoorden. Uw kind gaat steeds meer woorden gebruiken en zinnen van drie tot vier woorden maken. Hij gebruikt taal niet alleen om dingen te benoemen maar ook om ideeën en gevoelens te beschrijven zoals ‘Ik ben moe’. In deze periode stellen kinderen veel vragen zoals ‘Wat is dat?’, ‘Wie is dat?’ ‘Waar is mijn bal?’.

STIMULEER DE TAALONTWIKKELING

Prat over een onderwerp en neem de tijd om te luisteren en te antwoorden. Breid het gesprek uit door informatie over het onderwerp toe te voegen. Bijvoorbeeld: 'Kijk daar een vliegtuig. Ik zie de motoren en de vleugels. Wat gaat dat vliegtuig snel zeg'. Speel actie-spelletjes en praat erbij, bijvoorbeeld:

- een wedstrijdje rennen: 'Wie het eerst aan de overkant is'.
- 'klap in je handen en stamp met je voeten'.

Speel spelletjes met beurtwisselingen, bijvoorbeeld:

- wat hoor je?
- plaatjeslotto of 'memory'.
- spelletjes met kleuren.
- legpuzzels.
- rijmpjes of versjes met beweging.

Lees regelmatig met uw kind.

- benoem en beschrijf plaatjes.
- leg plaatjes uit als u een boek bekijkt.
- steeds hetzelfde boekje is geen probleem, uw kind houdt van herhalen.

Het is goed om een dagelijks ritueel te hebben, bijvoorbeeld even lezen en zingen voor het naar bed gaan.

Taalontwikkeling bij kinderen van 3-4 jaar

Een 3 tot 4-jarig kind communiceert gemakkelijk en is in staat om te praten over een onderwerp zonder hulp van een volwassene. Tijdens deze periode leert het kind om toestemming te vragen, te plagen en over anderen te praten. Hij vindt het leuk om vrienden te maken en in een groep te spelen. Uw kind antwoordt op vragen als: "Hoeveel jaar ben jij?" en is verstaanbaar voor onbekende mensen.

Wanneer uw kind 4 jaar is, is hij in staat om zelfstandig te communiceren met familie en vrienden. Uw kind vindt het fijn als hij als een volwassene behandeld wordt en als informatie met hem gedeeld wordt. Uw kind laten helpen met passende activiteiten (zoals de tafel dekken), samen veel lezen, versjes opzeggen en spelletjes spelen; al deze activiteiten zorgen ervoor dat de taalontwikkeling wordt gestimuleerd.

Uw kind begrijpt alledaagse gesprekken en verhalen en vragen als "Waarom huilt de baby?"

Uw kind vraagt ook zelf steeds meer 'Waarom?' Hij spreekt meer als een volwassene en maakt steeds langere zinnen bijv. "Ik geef de pop eten omdat ze huilt". Uw kind begint zelf korte verhalen of gebeurtenissen te vertellen en vindt het leuk om nieuwe woorden te leren. Uw kind kan de meeste klanken maken en is meestal goed te begrijpen, zelfs voor onbekende mensen. Hij

maakt nog 'fouten' (bijvoorbeeld: 'ik valte' in plaats van 'ik viel'), maar dat is niet erg. Het hoort bij de ontwikkeling.

STIMULEER DE TAALONTWIKKELING

- Gebruik een speciaal dagelijks moment om met uw kind in gesprek te gaan.
- Stel niet alleen vragen maar vertel zelf ook wat u heeft gedaan.
- Geef uw kind de gelegenheid om te spelen met leeftijdsgenootjes.
- Speel spelletjes die bij de leeftijd van uw kind passen.
- Geef uw kind passende taken om zelfstandigheid te ontwikkelen.
- Lees veel met uw kind en laat uw kind helpen om het verhaal samen met u te vertellen. Praat over wat er gebeurt in het verhaal en vraag hoe het zou kunnen aflopen.
- Zeg opzegversjes, rijmpjes en liedjes.

12 Gouden Tips voor het voeren van gesprekken met jonge kinderen en het spelenderwijs leren van woorden

1. Vertel uw kind waar u mee bezig bent

Breng onder woorden waar u mee bezig bent en wat u doet, ook als u denkt dat uw kind het nog niet allemaal begrijpt. Zeg bijvoorbeeld: "Ik ga nu de macaroni koken want we moeten straks eten. Kijk eens, ik gooi de macaroni in het hete water. Zo wordt de macaroni gaar!" Als een onderwerp regelmatig terugkeert, leert uw kind er steeds meer bij.

2. Geef uw peuter de gelegenheid om zelf te praten

Trek tijd uit om met uw peuter te praten. Hierdoor leert de peuter spelenderwijs veel woorden en zinnen actief gebruiken. Luister geduldig. Zeg bijvoorbeeld even niets en kijk uw kind belangstellend aan, of maak luistergeluiden als: "Mm. O ja?" Zo moedigt u het kind aan om door te praten.

3. Probeer een reactie uit te lokken door een stilte of een prikkelende opmerking

Door een prikkelende bewering te doen ("Ik vind spruitjes heerlijk!") roept u een reactie op bij uw kind. Het kind heeft meer vrijheid om te antwoorden dan bij een vraag als: "Vind jij spruitjes lekker?" De peuter kan met zijn antwoord nog alle kanten op, door bijvoorbeeld te vertellen wat hij zelf wel of niet lekker vindt.

Als u een prentenboek voorleest, kunt u een vraag stellen over de inhoud. Als uw kind niets zegt, wacht dan 5 tot 10 seconden voor u zelf weer reageert. Zo krijgt de peuter tijd om na te denken en zelf een antwoord te formuleren.

4. Stel regelmatig open vragen

Probeer regelmatig open vragen te stellen, waarbij uw kind moet nadenken en een wat langer antwoord moet geven dan bij eenvoudige, gesloten vragen. Een voorbeeld van een gesloten vraag is: "Kan een spin ook vliegen?" Een voorbeeld van een open vraag is: "Waarom maakt de spin een web? Waarom-vragen en hoe-vragen zijn in het algemeen open vragen. Let er wel op dat de vragen die u stelt niet te gemakkelijk of te moeilijk zijn voor uw kind.

5. Neem uw kind serieus en praat over wat het kind bedoelt

Probeer uw kind goed te begrijpen. Als uw kind iets zegt dat onbegrijpelijk of onlogisch lijkt, denk dan niet te snel dat het onzin is, maar vraag door. Vraag aan het kind wat het bedoelt door bijvoorbeeld te vragen: "Jij zegt 'opazagen'. Wat bedoel je? Is opa in de schuur? Is hij daar aan het zagen?" Als u er wat meer tijd voor neemt om erachter te komen wat uw kind bedoelt, zal blijken dat het vaak helemaal zo gek nog niet was wat het zei. Blijf geduldig om het kind niet te ontmoedigen.

6. Reageer positief op de uitingen van uw kind, ook al is de uiting niet correct

Alle kinderen maken fouten in hun taal. Deze 'fouten' zijn eigenlijk geen echte fouten maar vormen een noodzakelijk onderdeel van het leerproces. Wijs het kind niet uitgebreid op zijn 'fouten', maar verbeter hem onopvallend door de zin goed te herhalen. Alleen als het kind zich veilig voelt, zal het zich durven te uiten. Daarom is het belangrijk dat de gesprekken die u met uw kinderen voert in goede sfeer verlopen.

7. Probeer een echt gesprek op gang te brengen

Als u een gesprekje voert met meerdere kinderen, laat de kinderen dan ook op elkaar reageren, zodat ze ook echt met elkaar in gesprek gaan. U zegt bijvoorbeeld: "Sanne zegt dat ..., vind jij dat ook Johan?" Of: "Wat vind jij daarvan, Johan?"

Let er op dat iedereen evenveel kansen krijgt om te praten, ook het kind dat wat minder spraakzaam of wat verlegen is. Dit kan door opmerkingen als: "Even wachten Johan, Sanne wil ook nog iets vertellen."

8. Leer uw peuter woorden die passen bij wat er op dat moment gebeurt

Gebruik woorden uit de omgeving van het kind, uit het prentenboek dat u voorleest of over de dingen die het kind bezighouden. Leer uw peuter geen losse woorden aan. Onderschat uw kind niet: u kunt beter te veel moeilijke woorden gebruiken dan te weinig. Ook als uw kind nog niet alles begrijpt, zal het meestal wel iets oppikken. Het kind leert er in fases steeds meer bij. Gebruik bij peuters geen babywoorden meer als 'toet-toet' voor een auto of 'woef-woef' voor een hond, maar noem de dingen bij de naam.

9. Gebruik voorwerpen en plaatjes, gebruik gebaren of doe iets voor

Als u een nieuw woord gebruikt, ondersteun dit dan zoveel mogelijk met een plaatje of een voorwerp. Wijs het voorwerp of het plaatje aan en zeg tegelijkertijd het woord: "De kip!" Een volgende fase is dat het kind de juiste plaatjes en woorden aan kan wijzen. U vraagt: "Waar is de kip?" en het kind wijst aan. In de derde en moeilijkste fase vraagt u: "Wat is dat?" en het kind antwoordt: "De kip!"

Sommige woorden zijn eenvoudig uit te leggen door gebaren te maken of door iets voor te doen. Dit geldt vooral voor werkwoorden als: eten, drinken, lachen, huilen, slapen, liggen, kruipen, springen, fietsen, enzovoort. U kunt ook uw kind vragen iets voor te doen: "Kun jij ook springen? Kruipen? Dansen?"

10. Kinderen zijn graag actief en willen meehelpen; maak hiervan gebruik

Betrek uw kind zoveel mogelijk bij alles wat u doet terwijl u vertelt wat u doet. Geef het kind bijvoorbeeld eenvoudige opdrachten als: "Wil je me helpen met aardappels schillen? Dan mag jij de aardappels die klaar zijn in de pan doen. Hier is de eerste aardappel. Doe hem maar in de pan." Als het kind niet goed weet wat het moet doen, begrijpt het de woorden nog niet. U kunt dan een beetje helpen, net zolang tot het wel alleen lukt. Met dit soort doe-opdrachten leert het kind spelenderwijs veel woorden.

11. Speel (taal)spelletjes met uw kind, zing liedjes en zeg rijmpjes op

Door taalspelletjes als "Wat is er allemaal rood in de kamer?" of "Wat is er allemaal klein/groot/vierkant/rond/zacht in de kamer?" leert het kind spelenderwijs veel woorden. Ook door kinderliedjes en rijmpjes leren jonge kinderen veel nieuwe woorden. Soms snappen ze nog niet alles maar dat komt later vanzelf wel. U hoeft niet elk moeilijk woord uit te leggen. Zorg voor veel leuke prentenboeken en aantrekkelijk, stimulerend speelgoed. Dit hoeven geen dure spullen te zijn. Een peuter kan ook gefascineerd zijn door een grote kartonnen doos met gaten erin. Praat met de kinderen over wat ze aan het doen zijn. Stel hen vragen en geef hen doe-opdrachten: "Kun jij door dat gat kruipen?"
Ga in het spel mee in de fantasie van de peuter en speel met hem mee.

12. Lees een prentenboek meerdere keren voor

Een prentenboek mag best iets te moeilijk zijn. Lees het vaker voor, bijvoorbeeld een week lang elke dag. U merkt wel aan uw kind of het dat nog steeds leuk vindt. Bij elke volgende keer gaat uw kind er meer van begrijpen en onthoudt het meer woorden en zinsconstructies. Uw kind gaat het nog leuker vinden als er ook voorwerpen bij het boek gezocht worden die tijdens het voorlezen gebruikt kunnen worden, bijvoorbeeld bepaalde dierenknuffels bij een boek over dieren.

Deze folder verschijnt op initiatief van de Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie (NVL) in het kader van de Europese Dag van de Logopedie, 6 maart 2006.

De volgende organisaties en bedrijven hebben hun medewerking gegeven:

Expertisecentrum Nederlands, Vakgroep Logopedie GGD Nederland, Sardes, Pearson en Z-org.

Deze folder is mogelijk gemaakt door een bijdrage van Pearson (voorheen Harcourt Test Publishers).

Meer Informatie over taalontwikkeling kunt u vinden op de website www.kindentaal.nl.